

Röportaj: Doç. Dr. Özlem Genç

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi

1- Bu söyleşimizde bize ocak ve haziran ayları arasındaki tatil günlerinden bahseder misiniz hocam?

Ocak

1 Ocak: 1582’de Jülyen takviminden, Gregoryen takvimine geçildiğinden beri yılın ilk günüdür. Bundan önce yıl 25 Mart’ta başlıyordu. Bugünde, kiliselerde ve büyük salonlarda verilen ziyafetlerde pandomim benzeri sözsüz sahne oyunları sergileniyordu.

5/6 Ocak: Epifani (görünme, açıklama, bildirme) denilen, Noel’den sonraki 12. gündü. 12. gece olarak bilinen önceki gece büyük bir ziyafet verilirdi. Orta Çağ toplumunda en popüler kutlamalardan biriydi. Hz. İsa’nın doğumundan sonraki 12. gün olduğu için on ikinci gün bayramı olarak da anılmaktadır. Genelde halktan nadiren de profesyonel oyuncuların seçilen maskeli oyuncular gösteriler sergilerdi. Bu oyuncular nadiren soylulardan ve iyi eğitilmişlerden de olabilirdi. Oyunların anlamı her zaman anlaşılmazdı, bazen çok basit de olabilirdi. Bugünde verilen ziyafetlere katılan konukların da maske takması beklenirdi.

7 Ocak: Pulluk/Saban Pazartesi İngiliz tarım yılının başlangıcıdır. İlkbaharın saban kullanma döneminin geldiğini göstermektedir. Saban yarışlarıyla kutlanırdı. Köyün erkekleri en uzun ve en güçlü saban izini yapak için yarışlardı. Çocuklar ise küçük paralar ve yiyecekler istemek için kapı kapı dolaşırlardı.

Şubat

2 Şubat: Hz. Meryem Yortusu, Meryem Ana Arınma Bayramı ya da Bakire Meryem’in Arınması, İrlanda’da Azize Bridget festivali olarak geçmektedir. Bugün, Hz. Meryem, Hz. İsa’yı doğurduktan sonra tapınağa yeniden girmesine izin verilen gündür. Kadınlar ellerinde mumlar taşıyarak kiliselere giderlerdi. Zaten adını (candlemas) mum ışığında alay düzenleme geleneğinden almaktadır. Rahipler, hastalık zamanında faydalı olduğuna inanılıp hastalara götürüldüğü için bu mumları kutsarlardı. Bu mumlar fırtına ve hastalıktan korunmak için süslenir, yıl boyunca yakılmak üzere saklanırdı. Bu tarih yaklaşık olarak kış gündönümü ile İlkbahar ekinoksunun ortasıdır. Bu festivalin rengi, saflığın sembolü olan beyazdı.

14 Şubat: Aziz Valentine Günü/Sevgililer Günü, Orta Çağ boyunca âşıkların koruyucu azizi olan Aziz Valentine için dua etme ve aşk ilan etme günüydü. Yerel festivaller ve fuarlar genellikle bugünde yapılırdı. Uzun ve karanlık kış mevsiminde insanlara bir mola oluyordu.

2 ve 3. yüzyıllarda haklarında bilgi bulunan en az üç Valentine adında aziz vardır. Neden ve nasıl aşk ile ilişkilendirildikleri kesin değildir. Bugün düzenlenen ziyafetlerde konuklar yakalarına ya da kalpleri üzerine yatay bir 8 (∞) takarlardı. Metalden ya da altın rengi bir kumaştan yapılabilirdi. Adına aşk düğümü denirdi. Altından yapılanları, asla zarar görmeyeceği için, sonsuz aşkı sembolize ederdi. Başka bir amblem taçlandırılmış A harfi idi. Latince aşk anlamına gelen amor kelimesinin ilk harfi idi, “aşk her şeyi yener” (amor omnia vincit) anlamına gelirdi. Sıklıkla göğüs üstüne konur ya da bir pelerinin metal kancası olabilirdi. Diğer bir amblem kumaştan kesilen kırmızı kalp idi. Kolun üzerine ya da kıyafetin ön yüzüne dikilirdi. Giyen kişinin kendini aşka adadığını gösterirdi.

Bugüne has başka bir kıyafet aşk kolu idi. Orta Çağ kıyafetlerinde kollar genelde ayrılabilir şekilde yapılırdı çünkü çok kirlenirlerdi ve tüm kıyafeti yıkamaktansa sadece kollar çıkarılıp yıkanırđı. Bir şövalye şans getirsin diye sevgilisinin giysi kolunu savaşta yanında taşıyabilirdi. Kolun rengi ve biçimi onu giyecek olanın zevkine göre belirlenirdi. 14 Şubat'ta pek çok kişi sevgilisinin giysi kolunu giyerdi, bu sevgilisinin kalbini giydiği anlamına gelirdi.

Günah çıkarılan Pazartesi: Büyük Perhiz'in arife gün olan salı gününden önceki gündür. Tarihi değişkenlik göstermektedir. Paskalya'dan 6 hafta 6 gün öncesidir. Genelde halk sporları yapılan gündür. Soylular mızrak dövüşü yapılan turnuvalar düzenlerler, köylüler halat çekme oyununu da içeren oyunlara katılırlardı. Sınır genellikle bir çit, nehir ya da çamur dolu bir çukur olurdu. Zıplama yarışmaları, yağlı bir domuzu kovalama, yağlı bir direğe tırmanma oynanan oyunlardandı. Yılın ılık aylarında ve bugünde boğa ya da ayı kızdırma, horoz dövüştürme de yapılırdı. Şanslarını değiştirmek isteyen insanlar bugünde çanak çömlek kırarlardı.

Büyük Perhiz'in arife günü olan salı: Bugün Tövbe Salısı olarak bilinmektedir. Perhiz döneminde mandıra ürünleri ve et yemek kefareti isteyen şeyler olduğu için, bugün, ziyafetlerin verildiği, hatta kiliselerde bile şenlikler yapılan gündü. Bugünde kilisede akşam yemeği sunaktan yenirdi.

Kül Çarşambası: Tarihi değişken olan bugün Büyük Perhiz'in ilk günü idi. Tüm Hristiyanlar ayine katılır, rahip tarafından alınlarına kül ile haç işareti yapılırdı. Bugünü izleyen çarşamba, cuma ve cumartesi günlerinde iyi Hristiyanların katı bir kefareti yerine getirmeleri, birçok yiyecekten vazgeçmeleri ve zamanlarını dua ederek geçirmeleri beklenirdi.

Orta Çağ Avrupası'nda Kış

Mart

1 Mart: Aziz David Günü'dür. Sadece Galler'de kutlanmaktaydı çünkü Aziz David Galler'in koruyucu azizi idi. Yerel kutlamalar ve kilise ayinleri düzenlenirdi.

17 Mart: Aziz Patrick Günü'dür. İrlanda'nın koruyucu azizi olduğu için sadece İrlanda'da kutlanırdı. Buradaki dini olmayan kutlamaların en büyüğü idi. Aziz'in sembolü gonca, günün geleneksel rengi parlak yeşildir.

18 Mart: İtirafçı Aziz Edward Yortusu'dur. İngiltere'de, Norman istilasından önceki son Anglo-Sakson kralın biten yönetiminin önemli törenlerinden biriydi. Kral Edward 13. yüzyılın ortasına kadar İngiltere'nin koruyucu aziziydi. Bu tarihten sonra bu unvan Aziz George'a verilmiştir.

Aziz Benedikt Yortusu: Aziz Benedikt, Batı'da ilk manastır tarikatını kuran kişidir ve çağ boyunca en çok mensubu olan manastır tarikatı onundur. Dolayısıyla bugün öncelikle Benedikten tarikatı üyeleri arasında, Batı Avrupa ve İngiltere'de de kutlanırdı.

25 Mart: Müjde Bayramı, Meleğin Müjdesi Yortusu, 1582 öncesi pek çok ülkede yeni yılın ilk günü olarak kutlanıyordu. İnanışa göre başmelek Cebrail bugün, Hz. Meryem'e, Hz. İsa'ya hamile kalacağını bildirmiştir. Günün rengi Hz. Meryem'in saflığını sembolize eden beyazdır. Bugün için karşılıklı hediyeler verilir, festivaller, pandomim gösterileri ve kilise ziyafetleri düzenlenirdi.

Palmiye Pazarı: Tarihi değişkendir. Paskalya'dan önceki pazardır. Hz. İsa'nın Kudüs'e girmesi kutlanırdı. Kasaba halkı onun yoluna palmiye dalları serdiği için bugün yapılan kutlamalarda palmiye dalları ya da olmayan yerlerde söğüt dalları ya da hasırotu kullanılmıştır. Özellikle kuzey Avrupa ve İngiltere'de durum böyleydi. Kilise cemaati üyeleri bunları taşıyarak kiliseye girerdi.

Kutsal Cuma: Tarihi değişkendir. Paskalya'dan önceki cumadır. Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği gündür. Dua ve tefekkür ile geçirilirdi. Günün rengi sarıdır, sarı Orta Çağ'da yas rengidir.

Kutsal Cumartesi: Tarihi değişkendir, Paskalya'dan önceki gündür.

Paskalya Pazarı: Tarihi değişken olan bugün Hristiyanların en büyük bayramıdır. 21 Mart'tan sonra ya da ilk dolunaydan sonraki ilk pazardır. Eğer dolunay pazar günü olmuşsa, sonraki pazardır. Daima 22 Mart-22 Nisan arasında denk gelmektedir. Hz. İsa'nın ölümden dirildiği gün olarak her yerde Hristiyanlar tarafından kutlanırdı. Günahlardan kurtuluşu mümkün kılan gündü. Rengi beyazdır.

Paskalya haftası, inanan insanların Hz. İsa'nın Kudüs'teki zaferini hatırlamak için kiliseye koştuğu pazar günü ile başlar, büyük hayır işleri genellikle perşembe günü yapılırdı ve çarmıha gerilmenin yaklaşan karanlığını sembolize etmek için ayın sırasında tüm mumların sembolik olarak tek tek söndürüldüğü özel bir ayın düzenlenirdi. Hafta 22 Mart ile 25 Nisan arasında düşen Paskalya ile doruğa ulaşırdı.

Paskalya'nın İngilizce adı Eski İskandinav dilindeki Eostur'dan gelmektedir, anlamı güneşin ısınmaya başladığı zamandır. Eostre, iki sembolü yumurta ve tavşan olan Sakson bereket tanrıçasıdır. Hristiyan dini bu amblemleri Paskalya için benimsemiştir. İlkbahar ekinoksu, yeni yaşamı kutlayan Avrupa'nın çoğu için ortak bir festivaldi. Paskalya kiracı olarak çalışan çiftçilerin tatil yapacağı kesin zamanlardandı. Bu dönemde verilen ziyafet çok ciddiye alınır ve tüm işler durdurulurdu. Buna kralların işleri ve mahkemeler de dâhildi. Bu, herkesin kilisede olmasını sağlamak için yapılıyordu.

Hocktide: Paskalya'dan sonraki pazardır. Orta Çağ'da insanlar ev ya da arsa için yılda dört kez kira öderlerdi. Vergilerin, kiraların, geçiş ücretlerinin ödenmesi, yılın ilk çeyreği için borçların toplaması zamanı idi. Adın anlamı borcun ya da borçlunun açığa çıkması ile ilgilidir. Geç Orta Çağ İngiltere'sinde Paskalya'dan sonraki ikinci pazartesi ve salı günü kutlanırdı. Geleneksel eğlence ilk gün kadınların erkekleri kovalayıp yakalayınca bağlaması ve para karşılığı serbest bırakması, ikinci gün aynı şeyi erkeklerin yapması ama öpücük karşılığı serbest bırakması idi. Kadınların aldığı paralar bölge kilisesinin

hazinesine giderdi. Genellikle kasabalarda yapılır ve evli çiftler katılırdı. Kral 8. Henry tarafından yasaklanan bu adet, 1575'te I. Elizabeth tarafından yeniden uygulamaya konulmuştur.

Hız. Meryem'e, Hız. İsa'ya Hamile Kalacağıının Müjdelenmesi (Bartolomé Esteban Murillo)

Nisan

1 Nisan: Aptalları Günü (Nisan Aptalının Günü) denilen, 2./6. yüzyıldan beri kutlanan bugünün temeli tam olarak bilinmemektedir. Kimilerine göre Hız. İsa çarımha gerilmeden önce Romalı askerler ve ayak takımı onunla alay etmiştir. Kimine göre tanrıça Ceres'i onurlandırmak için kutlanan Antik Roma festivalinden gelmektedir. Efsaneye göre Ceres, Pluto tarafından kaçırılan ve yeryüzünün derinliklerine götürülen kızı Proserpina'nın çığlıklarının yankısını duyar, onu aramaya gider ama bu ancak bir aptalın yapabileceği bir şeydir çünkü yankı asla bulunamaz.

Bugünde zarar vermeyen şakalar yapılır, spor müsabakaları düzenlenir, en popülerleri ok atma ve silah yerine kullanılan sopa yarışlarıdır. Aptalların geçit töreni olarak adlandırılan törende kostümler, maskeler kullanılır, eğlence düşkünleri kılık değiştirir, kasaba ve köylerde yürüyüş yaparlardı. Evlere girmek isterler ve bunu başarabilirlerse yiyecek içecek isterlerdi. Bugün geleneksel olarak ilkbaharın ekim sezonunun başlangıcıydı.

23 Nisan: Aziz George Günü'dür. Askerlerin koruyucu azizidir. 13. yüzyılda İngiltere'nin koruyucu azizi Edward'ın yerini almıştır. Ejderha katili olarak bilinmektedir. Halk oyunları ile hikâyesi ve canavar tarafından hapsedilen bakire bir kızı kurtarmak için ejderhayı yenmesi anlatılırdı. Günüün rengi mavidir.

Mayıs – Haziran

1 Mayıs: Aziz Philip ya da Havari Yakup Günü olarak da bilinen bugün yaz mevsiminin başlangıcı olduğu için büyük kutlamaların yapıldığı bir zamandı. Çoğunlukla evlerin dışında yapılan kutlamalarda, ilkbahar çiçeklerinden taçlar ve çelenkler yapılır, vagon ya da arabalara bağlanır, evlenmemiş kızların başına konurdu. Hem başına taç konan genç kızlar hem de diğer insanlar köyün/kasabanın merkezine dikilen (bazen boyu 2.75 cm'e kadar uzanabilen) etrafı çiçek ve kurdelelerle süslenen bir direk etrafında dans ederlerdi. Bu direk yıl boyunca orada durur, sadece bugün süslenirdi. Genç bakire kızlar kendilerini bu şekilde gösterdikleri için 1 Mayıs evlilik sezonunun başlangıcı olarak da kabul edilirdi. Yazın ilk Pazar ve fuarları da bu zamanda düzenlenirdi. Ayrıca bugünde Robin Hood gibi popüler hikayeler anlatılır, şakalar yapılır, hokkabazlar gösteriler yapardı.

3 Mayıs: Kutsal Haç Günü, Hz. İsa'nın gerildiği haçın keşfinin kutlandığı gündü. Bu haç inanişâ göre 3. yüzyılda, Büyük Konstantin'in annesi Helena tarafından bulunmuştu.

26 Mayıs: Aziz Augustine Yortusu, öncelikli olarak Aziz Augustine manastır tarikatı üyeleri ve takipçileri tarafından kutlanırdı.

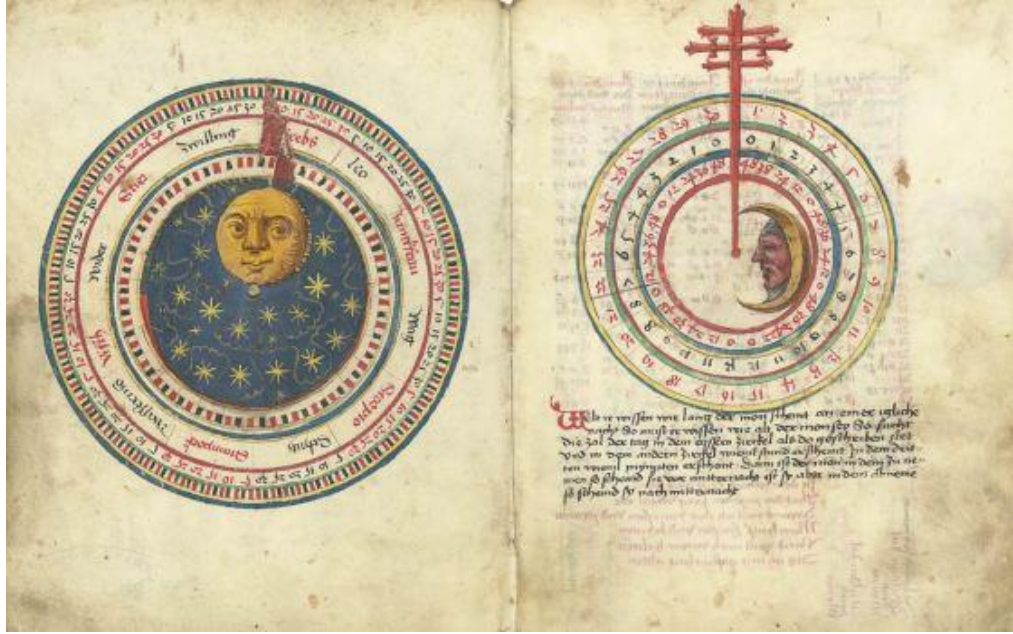
Hz. İsa'nın Göğe Yükselişinden Önceki Pazar Günü: Tarihi değişkendir. Tanrı'dan günahların bağışlanması ve gelecek sezon için toprağın kutsanmasının istendiği gündü. Törene katılanlar fakir ve ihtiyaç sahiplerine sadakalar dağıtırlardı. Geçit töreninin sonunda ayın için bölge kilisesinde toplanılırdı.

Hz. İsa'nın Göğe Yükseldiği Gün ya da Kutsal Perşembe: Tarihi değişkendir. Paskalya Pazarı'ndan sonraki 40. gündür. Söğüt ağacından dallar demet haline getirilip, mavi kurdelelerle bağlanır ve yerel kiliseye taşınırdı.

Whitsun ya da Beyaz Pazar: Tarihi değişkendir. Paskalya Pazarı'ndan sonraki 50. gündür. Dua, kefarete ve yemekle geçen bir gündür. İzleyen hafta tatildir, fuar ve festival zamanıdır. Bu festivallerde bahar dansı yapılır, özel bir bira mayalanır ve ya dağıtılır ya satılırdı. Günün rengi kırmızıdır.

24 Haziran: Aziz Vaftizci Yahya Günü ya da Hz. İsa'nın göğe yükselişinden önceki Pazar günüdür. Bu tatil Hz. İsa'nın kuzeni Vaftizci Yahya'nın doğumunu sembolize etmektedir. O, Hz. İsa'nın geleceğini önceden söylemiştir. Yahudiye'nin çorak bir yerinde dua ettiği için, insanlar bugünde evlerinin dışını yeşilliklerle süslerlerdi. Günün rengi beyazdır. Kilise pagan geleneklerini yok etmeye çalışsa da bazıları günümüze kadar gelmiştir. Bu zamanda perilerin ve hayaletlerin dışarıda yürüdüğüne inanılıyordu ve Kantaron Otu denilen kır çiçeği, kötü şans ve hastalığa karşı bir koruyucu olarak bu zamanda toplanılıyordu. Yaz kiralaları ve vergileri de bu dönemde toplanılıyordu.

29 Haziran: Havari Pavlus ve Petrus Yortusu ya da Teslis Pazarı, Kutsal Teslis'in tefekkürü ile anılmaktadır. Oynanan oyunlarda mucizeler sergilenir, ayinlerde İncil'den hikâyeler anlatılırdı. Günün rengi beyazdır.

Bir Alman Takviminin, 1496 Tarihli Kopyası (Johannes Von Gmunden)